

အပိုင်း (၂)

ဗြိတိသျှတို့ သိမ်းပိုက်ပြီး မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပညာရေး

၃။ ရှိမန်ကာသိုလိတ်နှင့် အမေရိကန် နှစ်ခြင်း သာသနာပြု ကျောင်းများ (၁၈၂၄-၁၈၅၃) ၁၅၃

(က) ပဏာမမှတ်ချက် ၁၅၃

(ခ) ရှိမန်ကာသိုလိတ် သာသနာပြုကျောင်းများ (၁၈၂၄-၁၈၅၃) ၁၅၇

(ဂ) အမေရိကန်နှစ်ခြင်း သာသနာပြုကျောင်းများ (၁၈၂၄-၁၈၅၃) ၁၆၅

၄။ ဗြိတိသျှအစိုးရလက်ထက် ပညာရေးဌာနဆိုင်ရာစနစ် ပေါ်ပေါက်လာခြင်း ၁၈၁

(က) ဌာနဆိုင်ရာစနစ် ၁၈၁

(ခ) တိုင်းရင်းဘာသာ ပညာရေး (၁၈၆၇-၁၉၂၂) ၁၉၃

• နောက်ဆက်တွဲများ ၂၀၅

• ကျမ်းကိုးစာရင်း ၂၆၃

မာတိကာ

• ပညာမင်းကြီး ဦးကောင်း၏သား၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်များ ဗဟို စာကြည့်တိုက် စာကြည့်တိုက်များ ဦးသော်ကောင်း၏ အမှာစာ ၁

• အခြေခံပညာဦးစီးဌာန ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ် (ငြိမ်း) ဆရာကြီး ဦးသန်းဦး၏ အမှာစာ ၇

• ပညာရေးတက္ကသိုလ် အငြိမ်းစား ပါမောက္ခချုပ် ဦးသောင်းထွဋ်၏ မိတ်ဆက်အမှာစာ ၁၁

• မြန်မာပြန်ဆိုသူ၏ အမှာ ၁၅

• စာတမ်းအကျဉ်းချုပ် ၂၁

• ကျမ်းဦးမှတ်စုများ ၂၄

အပိုင်း (၁)

ဗြိတိသျှတို့ မသိမ်းပိုက်မီက မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပညာရေး

၁။ ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းနှင့် လူကျောင်းများ ၃၁

(က) သာသနာမူ ပညာရေး ၃၃

(ခ) လူကျောင်းများ ၉၆

၂။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ခရစ်ယာန် သာသနာပြု ပညာရေး စတင်ခြင်း (၁၆၀၀-၁၈၂၄) ၁၁၂

(က) ပဏာမ မှတ်ချက် ၁၁၂

(ခ) ရှိမန်ကာသိုလိတ် သာသနာပြုများ (၁၇၂၁-၁၈၂၃) ၁၁၈

ကျွန်မ၏ခင်ပွန်းဖြစ်သူ ဦးခင်မောင်ကြည်(မဟာဝိဇ္ဇာ)သည် ဆရာကြီးဦးကောင်း မဟာဝိဇ္ဇာဘွဲ့အတွက် လန်ဒန်တက္ကသိုလ်သို့ တင်သွင်းခဲ့သည့် "History of Education in Myanmar ; before the British conquest and after" မူရင်းကျမ်းကို မြန်မာဘာသာသို့ ပြန်ဆိုခဲ့ပါသည်။ ပထမအကြိမ်အဖြစ် ပြုသီတာစာပေတိုက်က ထုတ်ဝေဖြန့်ချိခဲ့ပါသည်။

ဗြိတိသျှတို့မသိမ်းပိုက်မီက ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းများ လူကျောင်းများ၏ပညာရေးစနစ်မှစတင်ကာ မသိမ်းပိုက်ခင်ကတည်းက မြန်မာနိုင်ငံတွင် ခရစ်ယာန်စာသင်ကျောင်းများ၏သင်ကြားရေးစနစ်များကို သိရှိနိုင်ပါလိမ့်မည်။ ဗြိတိသျှတို့သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် ဖွင့်လှစ်လာသည့် ရှိမန်ကာသိုလိတ် နှင့် အမေရိကန်နှစ်ခြင်း သာသနာပြုကျောင်းများအပြင် ဗြိတိသျှအစိုးရလက်ထက်မှစ၍ ပညာရေးဆိုင်ရာဌာနစနစ် ပေါ်ပေါက်လာ ခြင်းများကို မူရင်းကျမ်းနှင့် အနီးစပ်ဆုံးထပ်တူကျရာကစေရန်ကြိုးစားကာ ဘာသာပြန်ဆိုပေးခဲ့ပါသည်။

ဤစာအုပ်ကို ဖတ်ရှုလေ့လာရသည့်အတွက် မြန်မာနိုင်ငံ၏ပညာရေးသမိုင်းကြောင်းနှင့် သင်ကြားနည်း စနစ်အချို့ကို လေ့လာသူများ၊ မဟာဝိဇ္ဇာကျမ်းရေးသားပြုစုတင်သွင်းကြမည့်သူများ၊ ပါရဂူဘွဲ့ကြိုကျမ်း ရေးသားနေသူများအတွက် သက်ဆိုင်ရာကျမ်းစာပြုစုရာတွင် အထောက်အပံ့တစ်ခု ဖြစ်စေမည်ဟု ယုံကြည်မိပါသည်။

ကိုလိုနီခေတ်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကို အထောက်အကူပြုစေရန် ရည်ရွယ်သည့် ပညာရေးစနစ်ကို ပြဌာန်းခဲ့သော်လည်း ကိုလိုနီပညာရေးစနစ်သည် ပဒေသရာဇ်ခေတ်ပညာရေးစနစ်ထက်ပိုမို၍ကောင်းမွန်သဖြင့် မြန်မာတိုင်းရင်းသားများထံမှ ခေတ်ပညာတက်ပညာရှင်များ ပေါ်ပေါက်ခဲ့ပါသည်။

ပညာမင်းကြီးဆရာကြီးဦးကောင်း၏ပထမအဆင့်ကျမ်းအဖြစ်သတ်မှတ်ခံရသည့်ကျမ်းကို ဘာသာပြန်ခွင့်ရသည့်အတွက်မူရင်းကျမ်းပြုစုသူဆရာကြီးအား ကျေးဇူးတင်ကန်တော့အပ်ပါသည်။ ပထမအကြိမ်ထုတ်ဝေစဉ်ကအမှာစာရေးသားပေးကြသည့် ဆရာကြီးဦးသန်းဦးနှင့်

ဆရာကြီးဦးသောင်းထွဋ် တို့ကိုလည်း ကျေးဇူးတင်ပါကြောင်း ပြောလိုပါသည်။ စာမူကို ဘာသာပြန်ဆိုနေချိန်တွင် အသက်သက်မှ ကူညီပေးခဲ့သော ပညာတန်ဆောင်မှ ဆရာဦးသောင်းညွန့်(တက္ကသိုလ်များ ဘာသာပြန်ဌာန) မှ စာရေးဆရာမင်းကျော်(ဦးကျော်ရွှေ)တို့နှင့်တကွ အကြံပေးခဲ့ကြပါသော ဆရာ၊ဆရာမများ ဖိတ်ဆွေသက်ဟုများကိုလည်း ကျေးဇူးတင်ပါကြောင်း ပြောလိုပါသည်။

အထူးသဖြင့် ဒုတိယအကြိမ်ထုတ်ဝေနိုင်ရန်စီစဉ်ပေးပါသော မုံရွေးစာပေနှင့် အမှာစာ ရေးသားပေးပါသော ဆရာကြီးဦးကောင်း၏သား ဒေါက်တာဦးသော်ကောင်းတို့ကိုလည်း ဘာသာပြန်ဆိုသူကိုယ်စား ကျေးဇူးအထူးတင်မိပါသည်။

ဤစာအုပ်ကို ဖတ်ရှုသူများအနက်မှ ပညာရေးဆိုင်ရာ ဗဟုသုတများစွာကို ရရှိလိုက်ပါသည်ဟု တစ်စုံတစ်ယောက်က ပြောဆိုလိုက်လျှင်ပင် ဒုတိယအကြိမ်ပြန်လည်လည်ထုတ်ဝေရန်အားပြီဟု ထင်မြင်မိမည်ဖြစ်ပါသည်။

အမှာစာ

ပညာမင်းကြီးစည်သူဦးကောင်း၏ "History of Education in Myanmar Before the British Conquest and After" ကိုဆရာဦးခင်မောင်ကြည်ကဗြိတိသျှတို့မသိမ်းပိုက်မီနှင့်သိမ်းပိုက်ပြီး ခေတ်ပြန်ဟုနိုင်ငံပညာရေးသမိုင်းဟုအမည်ပေးကာဘာသာပြန်ဆိုခဲ့သည့်စာအုပ်ခုတစ်အကြိမ်ထုတ်ဝေရေးအတွက်အမှာစာရေးပေးပါရန်ဆရာကြီး(ဘည့်)က ပြောလာသောအထိပွင့်လှစ်လင်းလင်း ပြောရလျှင်ဤကဲ့သို့တန်ဖိုးဖြင့်မားလှသည့်ကျမ်းတစ်စောင်အတွက်အမှာစာရေးနိုင်သည့်အနေအထားမိမိ ဤမူရင်းကျမ်းတော်ကိုကျွန်တော်မသေချာခဲ့ပါသို့ရာတွင်အကြောင်းနှင့်အကြောင်းကိုစွဲကပ်လက်ခံရန် ကျွန်တော်ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါသည်။

ပထမအကြောင်းမှာ မြန်မာပညာရေးလောကအတွက် အလွန်တန်ဖိုးရှိသောကျမ်းစာတစ်စောင်ကိုဖြုတ်ပြီးနောက်လောကသားများအတွက် အမွေတစ်ခုသည့်ဆရာကြီးစည်သူဦးကောင်း၏ ပညာဂုဏ်ကိုကျေးဇူးတင်ဂုဏ်ယူပူဇော်ဖွင့်သည့်အတွက်ဖြစ်ပါသည်။ဒုတိယအကြောင်းမှာဆရာကြီးဦးကောင်းကအင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့်ပြုစုခဲ့သည့်ကျမ်းကိုမြန်မာပညာရေးလောကသားများအလွယ်တကူဖတ်ရှု လေ့လာနိုင်ရန်မြန်မာဘာသာသို့ပြန်ဆိုပေးခဲ့သည့်ကျွန်တော်တို့ပညာရေးတက္ကသိုလ်ညီအစ်ကိုမောင်နှမများ၏ဓလ္လင်ဆောင်လမ်းပြအစစ်ကိုကြီးဦးခင်မောင်ကြည်၏စေတနာနှင့်အားထုတ်ပုဂ္ဂိုလ်က ပြုစုခဲ့သည့်အတွက်လည်းဖြစ်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင်သမိုင်းနှင့်ပတ်သက်သောကျမ်းများစာအုပ်စာတမ်းများအမျိုးမျိုးပေါ်ပေါက်လာပြီးလျှင် ထုတ်ဝေထားသော်လည်းပညာရေးသမိုင်းနှင့်ပတ်သက်သည့်ဗြိတိသျှထုတ်ဝေထားသည့်ကျမ်းများအလွန်နည်းပါးပါသည်။စည်သူဦးကောင်း၏ကျမ်းအပြင်ဆရာဦးသန်းထွဋ်၏မြန်မာနိုင်ငံဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းပညာရေးသမိုင်းဆရာကြီးဦးသားကျော်၏မြန်မာနိုင်ငံပညာရေးသမိုင်းခန့်ခွဲမှုပြောင်းလဲလာမှုဆရာကြီးဦးသန်းဦး၏မြန်မာနိုင်ငံပညာရေးဌာန သမိုင်းဆရာမောင်မြကျော်၏မြန်မာနိုင်ငံဆရာအတတ်ပညာသမိုင်းစသည်အားဖြင့်(ကျွန်တော်မသိသေးသောကျမ်းများရှိကောင်းရှိနိုင်သော်လည်း)လက်ရှိအချိန်ရသည့်အရေးအတွက်လောကသားတွေ့မိပါသည်။အဆိုပါသမိုင်းကျမ်းများတွင်မှဆရာကြီးဦးကောင်း၏ကျမ်းများမှအင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့်ပြုစုထားသည့်အတွက်မြန်မာနိုင်ငံပညာရေးလောကသားများသာမကနိုင်ငံတကာပညာရှင်များကပါယုံကြည်ကြည်ကြည်လေးလေးစားစားနှင့်ဖတ်ရှု လေ့လာရမည့်ကျမ်းကြီးများဖြစ်ပါသည်။

ယခုထုတ်ဝေမည့်မြန်မာနိုင်ငံပညာရေးပညာရေးသမိုင်းကျမ်းနှင့်တကွကျမ်းပြုစုသည့်ပုဂ္ဂိုလ်ဘာသာပြန်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်တို့နှင့်ပင်လျှင်ဦးကျွန်တော်အနေဖြင့်သီးခြားမိတ်ဆက်စကားပြောရန်လိုမည်မထင်ပါ။ပထမအကြိမ်ထုတ်ဝေစဉ်ကပင်ဆရာကြီးဦးသော်ကောင်း၊ဆရာကြီးဦးသန်းဦးနှင့်ဆရာကြီးဦးသောင်းထွဋ်တို့ကပြုပြင်ဆင်ခြင်ထုတ်ဝေပေးထားကြပြီးဖြစ်ပါသည်။ ကျွန်တော်အနေဖြင့်မူဤကဲ့သို့သောပညာရေးသမိုင်းကျမ်းများ၏အရေးပါမှုနှင့်အထူးသဖြင့်မြန်မာနိုင်ငံ၏ပညာရေးတက္ကသိုလ်များပြောင်းလဲလာမှုကြောင့်လူငယ်ပညာရေးများဆက်များအားဤကဲ့သို့ သောသမိုင်းကျမ်းများကိုထိထိပင်လေ့လာကြရန်တိုက်တွန်းစကားသောပြောကြားလိုပါသည်။မြန်မာနိုင်ငံ၏အထက်ကရသမိုင်းပညာရှင်တစ်ဦးဖြစ်သော ဆရာကြီးဒေါက်တာသန်းထွဋ်ကသမိုင်းနှင့်စကားပြောခြင်းဟုအမည် ပေးထားသောတွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု တစ်ခုတွင်အောက်ပါအတိုင်းပြောဖူးပါသည်။

* မကောင်းတာဆိုရင် အမျိုး အမျိုးတွေ မဖြစ်စေရဲလို့ သတိထား။
မကောင်းတာဆိုရင်လည်း နောက်အထက်ကောင်းအောင်လုပ်ရမယ်လို့ ဆန္ဒပြုံး။
ဒီနှစ်ခုပဲ ရှိတာပဲ။ မကောင်းတာကို ထပ်မလုပ်နဲ့။
မကောင်းတာတွေရင်လည်း အထက် အထက်ပိုကောင်းအောင်လုပ်။

အဲဒီ သင်ခန်းစာအတွက် သမိုင်းရေးတာ။ "

လူပုဂ္ဂိုလ်တို့စွဲတိုင်းတွင်သမိုင်းရှိပါသည်။သို့ရာတွင်ဆရာကြီးသန်းထွဋ်အလိုအရကမူသမိုင်းသည် မှာအခြေခံအပျက်များကိုအစဉ်လိုက်စီစဉ်ရေးထားသည့်ဖြစ်ပွားမှုတမ်း(Cronology)မဟုတ်ပါ။ ဖြစ်ပျက်မှုများကိုပေးစနစ်စီစဉ်ပြီးသင်ခန်းစာထုတ်နိုင်မှသမိုင်းဟုပြောနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။သမိုင်းထဲမှထုတ်ယူရရှိသောသင်ခန်းစာများကိုအခြေပြုပြီးပစ္စုပ္ပန်စစ်ကိုစွဲများကို စီစဉ်ဆောင်ရွက်ရသကဲ့သို့ အမှတ်တံဆိပ်ကြောင်းကိုလည်းပုံစံကြံဆပညာတက္ကသိုလ်တော်ယုံကြည်ပါသည်။သို့မှသာမိမိရည်မှန်းထားသည့်ပန်းတိုက်ရောက်ရန်လမ်းကြောင်းမှန်ပြီးလမ်းလည်းခြောက်ခြောက်နိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ကျွန်တော်တို့နိုင်ငံ၏ပညာသမိုင်းကို မြန်မာနိုင်ငံပြည်လျှင် ဝေယျာပူအားဖြင့် ဖြစ်ထွန်းအောင်ပြင်ပုဂ္ဂိုလ်များ တိုးတက်မှုများ အထိုက်လျောက်ရှိခဲ့သော်လည်းအမှားအယွင်းများအားနည်းချက်များလည်းများစွာရှိခဲ့သည်ကိုအားလုံးသိကြပါပြန်ပါသည်။သမိုင်းထဲမှအမှားအယွင်းများအားနည်းချက်များအတွက်တစ်စုံတစ်ယောက်(သို့မဟုတ်)တစ်သင်တန်းခွဲ ကိုအမြင်တင်ရန်၊တရားခံရှာရန်ထက်မည်သည့်နေရာတွင်မှားခဲ့သည်၊မည်သို့မှားခဲ့သည်၊မည်သည့်အတွက်ကြောင့်မှားခဲ့သည်စသည်သင်ခန်းစာများကိုထုတ်ယူကြရန်ကုန်အရေးကြီးသည်ဟုကျွန်တော်ထင်ပါသည်။မကောင်းမွန်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်များလုပ်ငန်းများဆက်မလုပ်ဖြစ်ဘဲရပ်ဆိုင်းသွားခဲ့သည်ဟု ကိုလည်းမည်သည့်အတွက်ကြောင့်ရပ်ဆိုင်းသွားရသည်ကိုလေ့လာစစ်ကြရမည်ဖြစ်ပါသည်။မကောင်းမွန်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်များလုပ်ငန်းများဆက်လက်ရှင်သန်ဖွံ့ဖြိုးနေစေရန်၊မှားယွင်းခဲ့သည့်အားနည်းခဲ့သည့်ပုဂ္ဂိုလ်များလည်းအမှားသက်ရည်မနေစေရန်၊ထပ်ပြီးဆင့်ကဲဆင့်ကဲမမှားစေရန်သမိုင်းသင်ခန်းစာယူတက်အရေးကြီးသည်ဟု ကျွန်တော်ထင်ပါသည်။

"ပညာရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကိုဖော်ဆောင်ရာတွင် အတိတ်မှအတွေ့အကြုံများကိုမြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းအထောက်အကူပြုကြောင်းကိုစိစစ်လေ့လာစကားကောက်ချက်ချကာသင်ခန်းစာကောင်းများယူနိုင် ရန်နှင့်ထိုမှတစ်ဆင့်အနာဂတ်အတွက်ပိုမိုကောင်းမွန်သည့်မြေလှမ်းသစ်များဖွဲ့နိုင်ရန်တို့အတွက်ပညာရေးသမိုင်းကျမ်းများကိုမြန်မာလေ့လာကြည့်သင့်ပါသည်။အထူးသဖြင့်ပညာမင်းကြီးစည်သူဦးကောင်း၏ မြန်မာနိုင်ငံပညာရေးသမိုင်းကျမ်းကိုပထမမြေလှမ်းအဖြစ်လေ့လာကြည့်ကြရန်ပညာရေးလုပ်ဖော်ကိုင်စားများကို တိုက်တွန်းလိုပါသည်။

ဤကျမ်းကို မြန်မာနိုင်ငံပညာရေးလောကသားများအတွက် အလွယ်တကူဖတ်ရှုလေ့လာနိုင်ရန်မြန်မာဘာသာသို့ပြန်ဆိုပေးခဲ့သည့်ကျွန်တော်တို့အနောင်တော်ကြီးဦးခင်မောင်ကြည်တို့လည်းဂုဏ်ယူတတ်တတ်သတိပြုကြပါစေရန်နှင့်အထူးထိုက်လှစွာကျေးဇူးတောင်းဆိုနေမိကြောင်းလည်းဖော်ပြလိုပါသည်။ ပညာရေးအတွက်ဘဝတစ်ခုလုံးနစ်မြုပ်လုပ်ကိုင်ပေးခဲ့သည့်ပညာရေးသမားစစ်စစ်ဆရာဦးခင်မောင်ကြီးကိုကျွန်တော်တို့အားလုံးဂုဏ်ယူလေးစားအားကျရမည်။ပညာရေးကြယ်တစ်ပွင့်အဖြစ်အမြဲသတိတရနေမည့်အကြောင်းလည်း ထပ်လောင်းပြောချင်ပါသေးသည်။

ယခုကဲ့သို့ ပညာရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို အစဉ်အဟန့်ပြုပြီး ဆောင်ရွက်နေချိန်တွင် ပညာရေးပုဂ္ဂိုလ်များစိမ်းစိုက်မှုအရေးကြီးသည့်အတွက်အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ကြသူများအနေဖြင့်ရည်ညွှန်းကိုးကားရာ အမှားအပြားလိုအပ်နေချိန်တွင် ပညာမင်းကြီးဦးကောင်း၏မြန်မာနိုင်ငံပညာရေးသမိုင်းကို ဒုတိယအကြိမ်ပြန်လည်ထုတ်ဝေရန် စီစဉ်သည့် ဆရာကြီး(ဘည့်)၏စေတနာကိုလည်း လေးစားဂုဏ်ယူစွာနှင့် ကျေးဇူးတင် ဝမ်းမြောက်စကားလည်းပေးလို ပါသည်။

ဂင်းအောင်
အခွဲဝင်
အမျိုးသားပညာရေးပုဂ္ဂိုလ် ဖောင်ဒေးရှင်း
၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ (၁) ရက်